

TNO 2025 R11343 – 30 juni 2025

Kernelementen in Ondersteuning van Jonge Kinderen met Ingrijpende Ervaringen of Ongunstige Opgroeiomstandigheden

Auteurs	Van Teeffelen, H.R. (Hannah), Vrijhof, C.I. (Claudia), Vink, R. (Remy), van der Pal, S. (Sylvia) & Klein Velderman, M. (Mariska).
Rubricering verslag	TNO Public
Pagina's	32
Aantal bijlagen	0

Alle rechten voorbehouden

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van TNO.

© 2025 TNO

Auteur Bijdragen volgens CRediT

HvT, formele analyse, datacuratie, onderzoek, visualisatie, schrijven – eerste versie & review en bewerking; CIV, methodologie, projectadministratie, supervisie, schrijven – review en bewerking; RV, conceptualisatie, methodologie, supervisie, schrijven – review en bewerking; SvdP, conceptualisatie, methodologie, schrijven – review en bewerking; MKV, conceptualisatie, methodologie, supervisie, schrijven – review en bewerking.

Belangen

Twee interventies die in dit onderzoek zijn opgenomen, kwamen tot stand in ontwerpgericht onderzoek onder leiding van auteur MKV. De auteurs hebben verder geen belangen te vermelden.

Nederlandse Samenvatting

Ingrijpende ervaringen of ongunstige opgroeiomstandigheden vormen een risico voor negatieve ontwikkelingsuitkomsten van kinderen. Om kinderen die opgroeien in deze kwetsbare omstandigheden vroegtijdig beter te ondersteunen is inzicht in de kernelementen van effectieve jeugdinterventies gewenst. Centraal in dit onderzoek stonden kernelementen van zes erkende, kindgerichte interventies voor jonge kinderen (4-8 jaar) met een verhoogd risico op mentale of gedragsproblemen ten gevolge van ingrijpende ervaringen of ongunstige opgroeiomstandigheden. Kernelementen van deze interventies werden in kaart gebracht via kwalitatieve analyse van interventiehandleidingen en semigestructureerde interviews met ontwikkelaars ($n=5$) en uitvoerende professionals ($n=6$). Hierbij is gebruik gemaakt van een aangepaste versie van de Sociale Vaardigheden Taxonomie (de Mooij et al., 2020). Activiteiten passend bij drie kernelementen bleken consistent een grote rol te spelen in deze ondersteuning: (1) psychoeducatie, (2) sociale steun, en (3) het vergroten van het interventie-effect. Opvallend is dat psychoeducatie en het vergroten van het interventie-effect de meeste nadruk krijgen in de theoretische basis zoals beschreven in interventie-handleidingen, terwijl uitvoerende professionals voornamelijk het belang van sociale steun onderschrijven. Dit benadrukt de relevantie van zowel theoretische als praktijkgerichte perspectieven bij het bepalen van de essentie in ondersteuning. De resultaten bieden inzicht in de werking van ondersteuning voor deze jonge, kwetsbare doelgroep.

Trefwoorden

Kernelementen, preventie, kindgerichte ondersteuning, ingrijpende ervaringen, ongunstige opgroeiomstandigheden

Abstract

Adverse childhood experiences (ACEs) increase the risk of negative developmental outcomes in children. To improve early support for children growing up in vulnerable circumstances, insight into the core elements of effective child-focused interventions is needed. This study examined the key elements of six evidence-based, child-focused interventions targeting children aged four to eight years old who are at an increased risk of mental health or behavioral problems due to ACEs. Core elements of these approaches were identified through a qualitative analysis of intervention manuals and semi-structured interviews with developers ($n = 5$) and practitioners ($n = 6$), using an adapted version of the Social Skills Taxonomy (de Mooij et al., 2020). The results indicated that activities related to three core elements consistently play a significant role in these interventions: (1) psychoeducation, (2) social support, and (3) enhancing intervention effects. Notably, psychoeducation and the enhancement of intervention effects are emphasized most in the theoretical foundations described in the intervention manuals, whereas practitioners primarily highlight the importance of social support. These findings underscore the importance of including both theoretical and practice-based perspectives in determining key ingredients of these approaches. The results provide insight into the functioning of (preventive) support for this young, vulnerable population.

Key words

Core elements, prevention, child-focused support, adverse childhood experiences

Bijsluiter voor de Praktijk

In het huidige onderzoek zijn de onderliggende kernelementen van zes erkende, kindgerichte interventies op kwalitatieve wijze onderzocht. Het betrof ondersteuningsmethoden voor kinderen tussen vier en acht jaar oud met een verhoogd risico op mentale of gedragsproblemen ten gevolge van ingrijpende ervaringen of ongunstige opgroeiomstandigheden. De volgende punten zijn relevant voor praktijkprofessionals:

- Passende ondersteuning kan de ontwikkelkansen van jonge kinderen met ingrijpende ervaringen of ongunstige opgroeiomstandigheden positief beïnvloeden.
- Er zijn verschillende erkende interventies die jonge kinderen in dergelijke omstandigheden ondersteunen.
- Psychoeducatie, sociale steun en het vergroten van het interventie-effect zijn overeenkomstige kernelementen in dergelijk aanbod voor deze doelgroep.
- Inzetten op activiteiten die passen in deze categorieën is aan te bevelen bij het vormgeven of doorontwikkelen van (preventieve) ondersteuning voor jonge kinderen in uiteenlopende kwetsbare omstandigheden.

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	8
2	Methode.....	11
3	Resultaten	18
4	Discussie	25
	Referenties	29

1 Inleiding

Een goede start in het leven van een kind is cruciaal voor de ontwikkeling en het welzijn op de lange termijn. In de kindertijd wordt de basis gelegd voor vaardigheden die later in het leven verder benut worden. Uit onderzoek blijkt dat kinderen die opgroeien in een emotioneel en fysiek veilige en liefdevolle omgeving, betere uitkomsten ervaren op het gebied van mentale en fysieke gezondheid (bv. Baldrige, 2011; Bethel et al., 2019; Devore & Ginsburg, 2005). Ingrijpende, nadelige ervaringen of omstandigheden in de kindertijd daarentegen kunnen negatieve impact hebben op de ontwikkeling, gezondheid en het welzijn van kinderen. Dit omvat bijvoorbeeld het zien en/of ervaren van kindermishandeling en verwaarlozing, (echt)scheiding of verslavingsproblematiek van ouders, partnergeweld of psychische problemen in het gezin. Er is veel onderzoek gedaan naar deze zogenaamde ‘Adverse Childhood Experiences’ (ACEs; Felitti et al., 1998; Kuiper et al., 2010; Vink et al., 2019). Genoemde onderzoeken laten zien dat de langdurige stress die ACEs veroorzaken een negatieve invloed kunnen hebben op de hersenontwikkeling. Met als gevolg potentieel negatieve effecten op de ontwikkeling van kinderen tot ver in de volwassenheid (Helm et al., 2010; Kaufman & Charney, 2001).

Het aantal kinderen dat met ACEs geconfronteerd wordt is hoog. Zo worden jaarlijks in Nederland naar schatting tussen de 90 en 127 duizend kinderen en jongeren tot 18 jaar oud blootgesteld aan kindermishandeling (Alink e.a., 2018), gaan ieder jaar de ouders van 86 duizend thuiswonende kinderen uit elkaar (Lemmers et al., 2019) en hebben 25 duizend Nederlandse kinderen een ouder in detentie (Augeo Foundation, 2025). In een zelfrapportagestudie onder basisschoolleerlingen (groep 7 en 8) gaf 45% van de leerlingen aan dat bij hen sprake was van één of meerdere van dergelijke ingrijpende, nadelige ervaringen of omstandigheden, nu of in het verleden (Vink et al., 2019).

De hoge prevalentie van ACEs en potentieel negatieve gevolgen voor gezondheid, functioneren en ontwikkeling benadrukken het belang van tijdige ondersteuning voor gezinnen waarin sprake is van dergelijke ongunstige opgroeiomstandigheden, zodat kinderen zo gezond, veilig en kansrijk mogelijk kunnen groeien. Dat wil zeggen, ondersteuning die inzet op de zogenaamde ‘Protective and Compensatory Experiences’ (PACEs; bv. Bethell et al., 2019) ofwel beschermende factoren in de

kindertijd, en het actief versterken van veerkracht en welzijn van jeugdigen om zodoende bescherming te bieden tegen de negatieve gevolgen van ingrijpende jeugdervaringen. Het kan bijvoorbeeld gaan om het effectief vergroten van begrip van gevoelens en emotieregulatie (Sprung et al., 2015), of het versterken van stressmanagement en copingvaardigheden van kinderen (bv. Kraag et al., 2006).

Een keuzehulp of richtlijn kan helpend zijn voor instellingen en financiers voor het bepalen van passende methoden om kinderen die opgroeien in deze kwetsbare omstandigheden vroegtijdig te ondersteunen, teneinde problemen in welzijn, gezondheid en functioneren te voorkomen of beperken. Zo is recent de Keuzehulp Jeugd en Gezin (De Lange et al., 2025) gepubliceerd, met daarin advies hoe samen met ouders en kinderen beslist kan worden over passende hulp. Bij problemen met psychische gezondheid en middelengebruik in het gezin of ingrijpende gebeurtenissen bij ouders wordt bijvoorbeeld psychoeducatie geadviseerd. Bij ernstige problemen in deze leefgebieden worden ook de inzet van volwassenen-ggz en specialistische traumahulp voor kinderen genoemd. Specifiek voor het versterken van sociale vaardigheden en weerbaarheid worden interventies geadviseerd bij pesten en scheiding van ouders. Daarbij biedt de Databank Effectieve Jeugdinterventies (www.nji.nl/interventies) een overzicht van onderbouwde en effectieve methoden voor steun en hulp bij opgroeien en opvoeden. Hier ligt echter ook een uitdaging: zoals hierboven geïllustreerd is er een veelheid aan ACEs die kinderen kunnen meemaken. Hoewel er voor een aantal ACEs onderbouwd ondersteuningsaanbod bestaat (Nederlands Jeugdinstituut | Nationaal Kenniscentrum Over opgroeien, 2024), is dat niet voor alle omstandigheden het geval.

De afgelopen decennia is het besef gegroeid dat het niet realistisch noch wenselijk is om voor alle verschillende omstandigheden apart interventies te ontwikkelen, te onderzoeken, te implementeren en borgen in de praktijk. Er wordt daarentegen gepoogd de gemeenschappelijke kern van interventies te vinden (Spanjaard et al., 2015). Door gemeenschappelijke kernelementen te onderzoeken van erkende en onderbouwde interventies voor preventieve ondersteuning van kansrijk opgroeien in uiteenlopende kwetsbare omstandigheden, kunnen interventies onderbouwd, versterkt en ontwikkeld worden om kinderen met diverse ACEs te ondersteunen; ook die waarvoor geen specifiek preventief aanbod is (bijvoorbeeld bij ernstig zieke ouders of een ouder in detentie). Daarnaast biedt onderzoek naar de overeenkomsten tussen interventies en werkzame kernelementen flexibiliteit voor professionals om ondersteuning op maat te bieden. Uit het onderzoek van Spanjaard et al. (2015) blijkt ook dat uitvoerende professionals niet altijd de interventie conform de interventiehandleiding uitvoeren en aanbieden. Interventies vragen soms van uitvoerende professionals om de interventie aan te passen ten behoeve van afstemming op hun doelgroep (Mazzucchelli & Sanders, 2010). Echter, wanneer in de interventiehandleiding niet expliciet de werkzame kernelementen benoemd zijn, is de uitvoerende professional mogelijk onvoldoende toegerust om de interventie af te stemmen op individuen volgens Spanjaard et al. (2015). Dergelijk onderzoek kan inzicht geven in welke kernelementen essentieel zijn voor een succesvolle uitvoering van de interventie en voor de ontwikkeling van toekomstige interventies.

In het huidige kwalitatieve onderzoek zijn daarom de kernelementen van erkende interventies uit de Databank Effectieve Jeugdinterventies, gericht op jonge kinderen in kaart gebracht. Daarbij was de volgende onderzoeksvraag leidend: Wat zijn de kernelementen van kindgerichte interventies voor kinderen van vier tot acht jaar oud met ingrijpende ervaringen of ongunstige opgroeiomstandigheden?

2 Methode

Procedure

Interventies werden voor analyse in het onderzoek geselecteerd als ze aan de volgende drie criteria voldeden: (1) de interventie is erkend door de onafhankelijke erkenningscommissie van de Databank Effectieve Jeugdinterventies (peildatum september 2024), (2) de interventie is kindgericht, (3) de doelgroep van de interventie betreft kinderen van vier tot acht jaar die te maken hebben of hadden met ingrijpende ervaringen of ongunstige opgroeiomstandigheden. Van de zes interventies die voldeden aan deze criteria (Tabel 1) zijn de handleidingen met methodische beschrijvingen verzameld en gecodeerd teneinde een beeld te krijgen van de elementen van de methoden ‘op papier’. Om daarnaast een beeld te krijgen van welke (kern)elementen belangrijk zijn voor de grondleggers van de methoden, ofwel de (kern)elementen ‘zoals bedoeld’, zijn vervolgens de ontwikkelaars van de interventies benaderd voor semigestructureerde interviews. Aangezien de *Stoere Schildpadden* en de *Dappere Dino’s* ontwikkeld zijn door hetzelfde team is er één ontwikkelaar benaderd voor beide interventies. Ten behoeve van inzicht in de aanwezigheid van (kern)elementen ‘in de uitvoeringspraktijk’ zijn naast de vijf ontwikkelaars, eveneens zes uitvoerende professionals geïnterviewd, één voor elke interventie. Zij werden geworven via de ontwikkelaars.

Methodische Beschrijvingen in de Handleidingen

De kernelementen in de methodische beschrijvingen van de interventies in de handleidingen werden gecodeerd aan de hand van een kernelementen-taxonomie in twee opeenvolgende rondes. In de eerste codeerronde, in Microsoft Excel, werd gewerkt met de ‘Sociale Vaardigheden-taxonomie (SoVa-taxonomie) van de Mooij en collega's (2020), ontwikkeld voor het coderen van interventies gericht op het versterken van sociale vaardigheden van schoolgaande kinderen. Deze ronde bracht beperkingen van de SoVa-taxonomie in de huidige onderzoekscontext aan het licht. Op geleide hiervan is de taxonomie aangepast. In de tweede ronde zijn de handleidingen opnieuw gecodeerd met de aangepaste taxonomie.

In de eerste codeerronde werd gestart met de handleidingen van *Dappere Dino’s* en *Stoere Schildpadden*, aangezien deze eerder ook gecodeerd zijn in bovengenoemd onderzoek van de Mooij et al. (2020). Codes in het huidige onderzoek werden vergeleken met de toegekende codes in het eerdere SoVa-project. Discrepancies zijn besproken met het onderzoeksteam van het huidige onderzoeksproject en een onderzoeker uit het project van De Mooij, waarna enkele codes werden aangepast. Vervolgens zijn de andere vier handleidingen gecodeerd.

Tabel 1 Overzicht van de geïncludeerde interventies en hun kenmerken.

	Stoere Schildpadden (Klein Velderman & Pannebakker, 2020)	Dappere Dino's (Klein Velderman & Pannebakker, 2019)	FIJN: VRIENDEN! (Taal et al., 2018)	Tijd voor Toontje (Blijf Groep, 2023)	Piep zei de Muis (Kramer, 2022)	WRITEjunior (van der Oord, 2022)
Leeftijdsgroep	4-6 jaar	6-8 jaar	4-7 jaar	0-10 jaar	4-8 jaar	4-18 jaar
Frequentie sessies	Wekelijks	Wekelijks	Wekelijks	Wekelijks	Wekelijks	(Twee)wekelijks
Duur sessies	45 minuten	45 minuten	60-75 minuten	45 minuten	90 minuten	30-45 minuten
Aantal sessies	12	12	12	9 ^a	14	3-10 ^b
Doelgroep	Kinderen van wie de ouders gescheiden zijn	Kinderen van wie de ouders gescheiden zijn	Kinderen met angst- en/of depressieve symptomen	Kinderen (en hun moeders) die huiselijk geweld hebben meegemaakt	Kinderen in gezinnen waar ziekte, psychosociale, psychische of verslavingsproblematiek speelt	Kinderen met posttraumatische symptomen
Doel interventie	Voorkomen en/of beperken van emotionele en gedragsproblemen	Voorkomen en/of beperken van emotionele en gedragsproblemen	Voorkomen van angst- en/of stemmingsstoornissen	Voorkomen en/of verminderen van gevolgen van huiselijk geweld, bevorderen van hechting tussen moeder en kind en versterken van veerkracht	Verminderen van psychische problemen (en het risico daarop)	Verwerken van traumatische ervaringen zodat posttraumatische stresssymptomen en/of geassocieerde stoornis in het geheel verminderd of verholpen kan worden
Beoordeling Databank Effectieve Jeugdinterventies	Goed onderbouwd	Effectief volgens goede aanwijzingen	Effectief volgens sterke aanwijzingen	Goed onderbouwd	Goed onderbouwd	Effectief volgens goede aanwijzingen

a. De negen sessies worden doorlopend aangeboden zodat moeder-kind koppels kunnen in- en uitstappen wanneer dit uitkomt.

b. Bij eenmalige traumatische ervaringen meestal drie tot vijf sessies; bij meerdere traumatische ervaringen meestal vijf tot tien sessies.

Voor de tweede ronde is de SoVa-taxonomie, na het coderen van de handleidingen in ronde 1, aangepast voor codering in het huidige onderzoek zoals hieronder beschreven (Tabel 2). De interventiehandleidingen zijn geïmporteerd in ATLAS.ti (versie 24.2.0) en opnieuw gecodeerd met deze aangepaste taxonomie. Er konden meerdere codes toegeschreven worden aan activiteiten in handleidingen.

De Taxonomie

De aangepaste taxonomie (Tabel 2) bestaat uit zes kernelementen, waarvan de eerste vijf (A-E) uit de SoVa-taxonomie afkomstig zijn (De Mooij e.a., 2020). Elk kernelement bevat meerdere elementen die een activiteit kunnen typeren. Aanpassingen ten opzichte van de SoVa-taxonomie betreffen kernelementen C, E en F en worden hierna toegelicht.

Kernelement C: Uitvoeren van Vaardigheden

In verschillende interventiehandleidingen kwamen activiteiten terug met betrekking tot het aangeven van grenzen. Het leren ‘stop’ zeggen of het luisteren daarnaar, net als het kunnen aangeven waar je wel of juist niet comfortabel mee bent, werd in meerdere handleidingen benadrukt. Daarom is aan kernelement C in dit onderzoek een element toegevoegd, namelijk ‘Grenzen aangeven’.

Kernelement E: Vergroting van het Interventie-effect

Kernelement E had in de SoVa-taxonomie de benaming ‘Vergroten van het Behandeleffect’. Om beter aan te sluiten bij de context van dit onderzoek en de veelal preventieve aard van de ondersteuningsmethoden voor deze jonge doelgroep is ‘Vergroten van het Behandeleffect’ aangepast naar ‘Vergroting van het Interventie-effect’. Binnen dit kernelement zijn meerdere elementen aangepast en toegevoegd.

Allereerst is het element E1 ‘Class Management’ aangepast. Dit bestond in de SoVa-taxonomie uit gedragsregels, activeren, kalmeren, en afsluiten. Hoewel het creëren en navolgen van gedragsregels een belangrijk onderdeel is om een (groeps)interventie soepel te laten verlopen, bleek het doel van gedragsregels in de interventies in het huidige onderzoek zonder uitzondering primair het creëren van een veilige sfeer. Een voorbeeld is het bespreken van de geheimhoudingsregel in de groep. Daarom is besloten dit type activiteiten te scharen onder kernelement F (hieronder beschreven) en te verwijderen onder het element ‘Class Management’.

Tabel 2 Overzicht en beschrijving van de taxonomie met (kern)elementen zoals gebruikt in het huidige onderzoek.

Kernelementen		Elementen		Beschrijving van het element	Voorbeeldactiviteiten
A	Psychoeducatie	A1	Kennisoverdracht	Het aanbieden van informatie met als doel de kinderen iets bijbrengen	Het leren van de basisemoties aan de hand van plaatjes en uitleg
B	Psychofysieke elementen	B1	Ontspanningsoefeningen	Oefeningen met het doel het kind te laten ontspannen	Het leren voelen en tellen van de ademhaling
		B2	Houding	Oefeningen met het doel om kinderen zekerder/weerbaarder te laten voelen door ze te laten werken aan hun fysieke houding	Het oefenen met iemand in de ogen aankijken wanneer er tegen je gepraat wordt
		B3	Vertrouwen in jezelf	Oefeningen met het doel de kinderen succes te laten ervaren	Het leren ontvangen en accepteren van complimenten
		B4	Vertrouwen in anderen	Oefeningen waarbij de kinderen de controle overgeven en leren vertrouwen op anderen	Het doen van een “vertrouwensval”
C	Uitvoeren van Vaardigheden	C1	Interpersoonlijke verbale en non-verbale communicatie	Oefeningen om assertiviteit te bevorderen en sociale angst te verminderen	Het oefenen met jezelf voorstellen aan kinderen die je nog niet kent
		C2	Samenwerken	Oefeningen met als doel de kinderen met anderen te leren werken	Het helpen van anderen tijdens tikkertje door een kind omhoog te tillen wanneer het getikt is
		C3	Prosociaal gedrag	Oefeningen gericht op positief leren zijn jegens anderen	Het geven van complimenten aan andere kinderen
		C4	Problemen oplossen	Oefeningen gericht op probleemoplossend handelen	Het oefenen met het identificeren van problemen en stappenplannen bedenken/volgen om deze problemen op te lossen
		C5	Exposure	Oefeningen waarin strategieën worden aangeboden om te leren omgaan met verschillende situaties	Het beschrijven van een traumatische gebeurtenis
		C6 ^a	Grenzen aangeven	Oefeningen met als doel het leren aangeven van grenzen en luisteren naar de grenzen van anderen	Het oefenen met ‘stop’ zeggen door middel van tikkertje - kinderen mogen niet getikt worden wanneer ze goed ‘stop’ zeggen
D	Emoties en Cognities	D1	Self-awareness	Het werken aan inzicht in emoties en cognities	Het knutselen van een ‘bang-boekje’ waarin kinderen aangeven waar ze bang voor zijn en hoe ze zichzelf kunnen helpen
		D2	Normen en Waarden	Oefeningen gericht op het benadrukken van verantwoordelijkheid in eigen gedrag	Het leren reflecteren op normen en waarden door rollenspellen op basis van het dagelijks leven te analyseren
		D3	Herkennen van emoties bij jezelf	Het identificeren en verbeteren van inzicht van eigen emoties	Het uitbeelden van emoties naar andere kinderen
		D4	Herkennen van emoties bij anderen	Het herkennen en begrijpen van emoties van anderen	Het raden van emoties die andere kinderen uitbeelden
		D5	Impulsregulatie	Oefeningen om impulsen en emoties te leren beheersen	Het schrijven van een stappenplan voor het geval er een terugval is
		D6	Cognitieve herstructurering	Het aanpassen van denkschema's om positiviteit te bevorderen	Het evalueren van denkfouten volgens het 4G-model
		D7	Mindfulness	Oefeningen om complete bewustwording te bevorderen	Het schrijven van een ‘rotte vis-brief’

		D8	Groepsdruk	Leren voor jezelf op te komen wanneer de groep een andere mening heeft	Het uitbeelden van situaties waarin groepsdruk voorkomt en oefenen met assertief zijn in deze situaties
E	Vergroting van het Interventie-effect ^a	E1	Class Management	Activiteiten om een soepel verloop van de sessie te waarborgen	Het opstellen van gedragsregels binnen een groep
		E2	Belonen	Gedrag positief bekrachtigen	Het ontvangen van een sticker wanneer goede inzet getoond is
		E3	Contracting	Het opstellen van doelen gedurende de training	Het opstellen van doelen aan het begin van de training samen met een begeleider
		E4	Generalisatie (naar buiten de training)	Activiteiten die aanmoedigen het geleerde in situaties buiten de training toe te passen	Het maken van huiswerkopdrachten
		E5	Coaching	Het evalueren van gedrag dat buiten de training heeft plaatsgevonden	Het bespreken van huiswerkopdrachten
		E6	(Self-)monitoring	Het bijhouden van gedrag dat zich buiten de training heeft voorgedaan	Het aan het begin van elke sessie evalueren van symptomen die zich hebben voorgedaan buiten de sessies om
		E7 ^a	Herhalen	Eerder geleerde informatie opnieuw aanbieden	Het aan het einde van een sessie bespreken wat er geleerd is
		E8 ^a	Conceptualiseren	Eerder geleerde informatie anders aanbieden om abstracte concepten voor jonge kinderen begrijpelijk te maken	Het voorlezen van een verhaaltje waarin belangrijke onderwerpen in context geplaatst worden
F	Sociale Steun ^a	F1 ^a	Normaliseren	Activiteiten gericht op het delen en tot zich nemen van persoonlijke ervaringen en op het bieden/ontvangen van steun	Het luisteren naar situaties van groepsgenoten die in vergelijkbare situaties zitten
		F2 ^a	Empowerment	Activiteiten gericht op het versterken van de eigenwaarde van het kind	Het laten zien aan groepsgenoten waar het kind goed in is, waarna een applaus gegeven wordt
		F3 ^a	Groepsklimaat	Geborgenheid bieden aan de kinderen door middel van het opstellen van gedragsregels en het ondernemen van leuke groepsactiviteiten	Het bouwen van hutten en bij elkaar op bezoek gaan in de hutten

a. Dit (kern)element is toegevoegd en/of aangepast en komt niet (direct) uit de SoVa-taxonomie.

Hiervoor in de plaats is een onderdeel toegevoegd: 'Reguleren'. Dit element omvat activiteiten die het bevorderen van de concentratie van de kinderen als doel hebben. Inherent aan de jonge doelgroep van de onderzochte interventies is de korte spanningsboog: kinderen tussen vier en acht jaar oud hebben het nodig om hun energie kwijt te kunnen om zich beter te kunnen richten op de interventie.

Een andere aanpassing aan kernelement E betreft het toevoegen van element E7 'Herhalen', in plaats van het coderen van herhaling onder het element 'Class Management' (E1). Het gaat dan om het herhalen van wat er de vorige sessie gedaan is aan het begin van de sessie en aan het eind van de sessie herhalen wat er in de desbetreffende sessie gedaan is. Deze herhaling kwam in elke handleiding naar voren en speelde daarmee een veel prominentere rol in de interventies in het huidige onderzoek dan in veel van de interventies in de studie van De Mooij en collega's (2020). Gezien de aandacht voor herhaling in de onderzochte interventies en het belang daarvan voor de jonge doelgroep was het creëren van een apart element passend.

Tenslotte wordt informatie op verschillende manieren gepresenteerd aan de kinderen, denk hierbij aan verhaaltjes, poppenspellen, liedjes, etc. Na een eerste kennisoverdracht wordt het geleerde vaak meermaals herhaald, waardoor abstracte concepten spelenderwijs gestructureerd en begrijpelijker gemaakt worden. Deze activiteiten pasten niet onder een ander (kern)element uit de SoVa-taxonomie en zijn anders dan activiteiten die vallen onder 'Herhaling' (E7). Daarom is element E8 'Conceptualiseren' toegevoegd aan kernelement E.

Kernelement F: Sociale Steun

Sociale steun komt in de SoVa-taxonomie niet aan bod. Daarom is een nieuw kernelement toegevoegd: Kernelement, F: 'Sociale Steun'. Dit bestaat uit drie elementen. Het eerste element is 'Normaliseren' (F1). Activiteiten die vallen onder dit element zijn gericht op zowel het delen en tot zich nemen van persoonlijke ervaringen, als op het bieden en ontvangen van steun. Het tweede element is 'Empowerment' (F2). Activiteiten onder dit element hebben als doel om de eigenwaarde en het zelfvertrouwen van het kind te versterken, bijvoorbeeld het krijgen van complimenten. Het derde element is 'Groepsklimaat' (F3). Activiteiten die vallen onder dit element zijn gericht op veiligheid binnen de groep en bestaat uit twee onderdelen. Het eerste is 'gedragsregels'; het onderdeel dat in de originele SoVa-taxonomie onder 'Vergroten van het Behandeleffect' geplaatst was. Het tweede is 'geborgenheid', hetgeen betrekking heeft op het creëren van fijne momenten en het maken van mooie herinneringen met leeftijdsgenoten.

Interviews met Ontwikkelaars en Uitvoerend Professionals

In september 2024 zijn de ontwikkelaars en de uitvoerende professionals benaderd, waarna de interviews plaatsvonden in oktober 2024. De interviews duurden ongeveer een uur en werden op twee na via beeldbellen afgenomen. Van de interviews zijn opnames gemaakt. Deze zijn getranscribeerd met behulp van NoScribe (Kaixxx, n.d.). Naderhand zijn de transcripties gecheckt en verbeterd aan de hand van de interviewopnames, waarna de transcripten thematisch geanalyseerd zijn in Atlas.ti. Via een Standard Operating Procedure (SOP) heeft de Ethische toetsingscommissie voor mensgebonden onderzoek van [instituut geblindeerd voor reviewers] de procedure akkoord bevonden.

Het doel van de interviews was om na te gaan welke kernelementen in de interventies volgens de ontwikkelaars en uitvoerende professionals belangrijk zijn en hoe die in de praktijk worden gebracht. Ieder interview werd gestart met een uitleg van het onderzoeksproject, waarbij het woord 'Kernelementen' wel werd genoemd, maar niet werd gespecificeerd om eventuele sturing te voorkomen. Na deze uitleg werden deelnemers gevraagd om de desbetreffende interventie te introduceren. Vervolgens zijn de kenmerkende doelstellingen en activiteiten uitgebreid uitgevraagd. De nadruk in de interviews lag op professionele intenties en gedachten, niet op de methodische uiteenzetting die uit de handleidingen gehaald kan worden. Er waren verschillen in focus tussen de interviews met ontwikkelaars en die met uitvoerende professionals. In de interviews met ontwikkelaars werd gefocust op het beoogde theoretische fundament van de interventies om inzicht te verkrijgen in de kernelementen die meegenomen zijn in het ontwikkelingsproces van de interventies. Bij uitvoerende professionals werd de nadruk gelegd op de kernelementen die nadruk krijgen in de uitvoeringspraktijk.

3 Resultaten

Methodische Beschrijvingen in de Handleidingen

Zoals weergegeven in Figuur 1, werd het kernelement ‘Vergroten van het Interventie-effect’ (E) in alle interventiehandleidingen het vaakst gescoord; tussen de 45 en 59% per interventie. Daarna komen ‘Sociale Steun’ (F; 6-24%) en ‘Psychoeducatie’ (A; 7-16%) het meest aan bod. Binnen deze kernelementen bestaat variatie: de onderliggende elementen die per interventie nadruk krijgen verschilt. De exacte percentages staan in Tabel 3 en geven aan hoe vaak een (kern)elementcode is toegekend in relatie tot de andere (kern)elementen in de desbetreffende interventie.

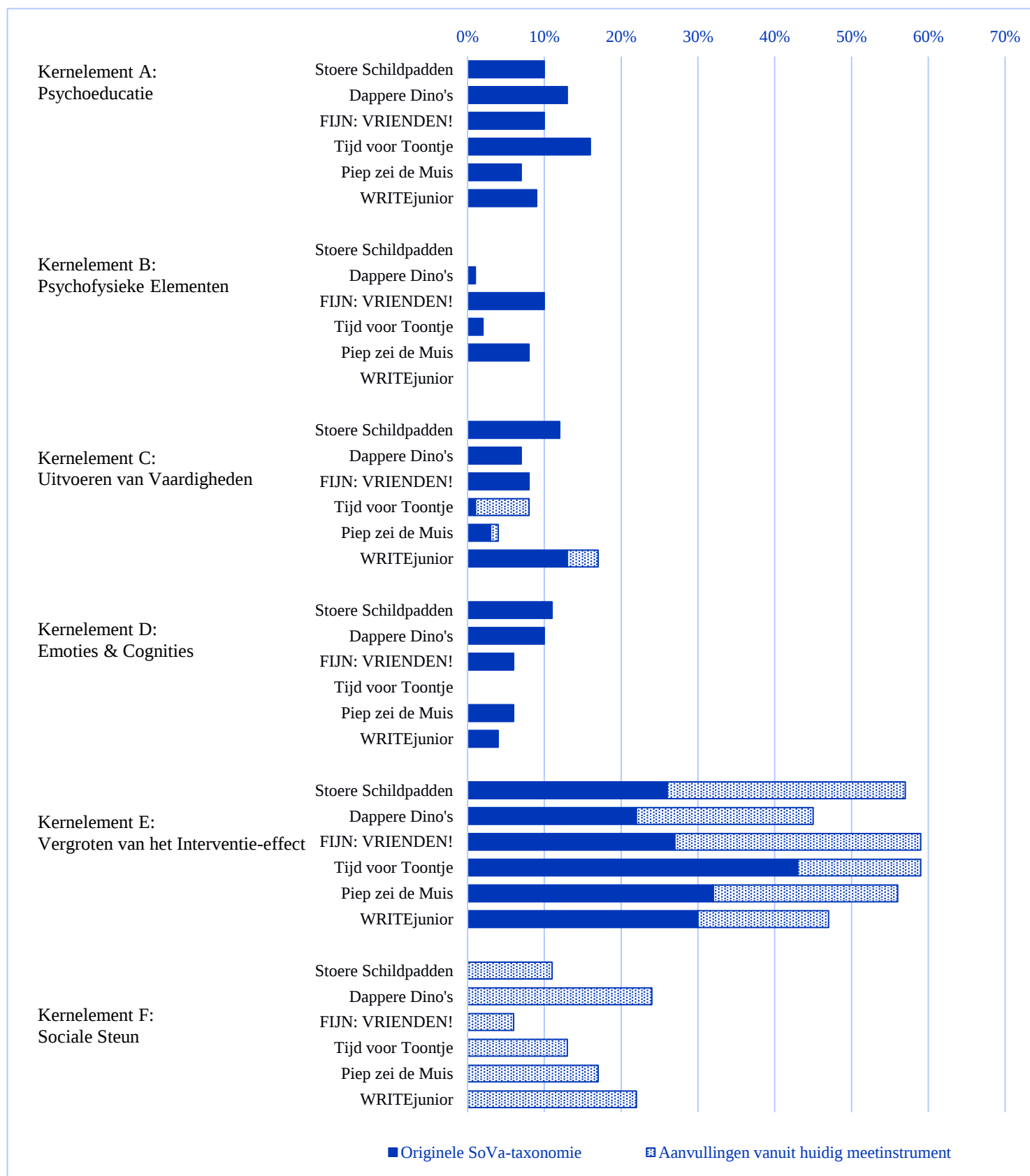
Het element ‘Kennisoverdracht’ (A1) is het enige element dat valt onder ‘Psychoeducatie’ (A); deze termen zijn in deze context onderling uitwisselbaar. Dit betekent dat alle activiteiten die onder kernelement ‘Psychoeducatie’ (A) gescoord zijn steeds betrekking hebben op ‘Kennisoverdracht’ (A1).

‘Psychofysieke elementen’ (B) is een kernelement waar sommige interventies relatief veel op inzetten, zoals *FIJN: VRIENDEN!* en *Piep zei de Muis*, terwijl andere interventies dit weinig of niet doen. Binnen dit kernelement bleek er beperkt variatie tussen de elementen; wanneer kernelement B gescoord werd, vielen gecodeerde activiteiten merendeels onder ‘Ontspanningsoefeningen’ (B1).

Het kernelement ‘Uitvoeren van vaardigheden’ (C) komt in alle interventies in enige mate voor. Daarbij verschillen de interventiehandleidingen onderling in welk element het meest frequent voorkomt. Bij de *Stoere Schildpadden* en *Dappere Dino's* komt ‘Problemen oplossen’ (C4) het meest voor. Bij *FIJN: VRIENDEN!* zijn de elementen ‘Interpersoonlijke verbale en non-verbale communicatie’ (C1) en ‘Exposure’ (C5) het meest frequent. ‘Exposure’ (C5) is ook bij *WRITEjunior* het element dat het vaakst voorkomt. In de handleiding van *Tijd voor Toontje* zijn de meeste activiteiten toegekend aan ‘Grenzen aangeven’ (C6). *Piep zei de Muis* is de enige interventie waar ‘Uitvoeren van vaardigheden’ (C) niet vaak naar voren komt.

Figuur 1

Percentage aan de activiteiten in de interventiehandleidingen toegekende kernelement-codes per interventie.

Ook binnen ‘Emoties & Cognities’ (D) zijn verschillen in type activiteiten tussen de interventies te zien. Binnen *Stoere Schildpadden* en *Dappere Dino’s* vallen de meeste activiteiten onder ‘Herkennen van emoties’, zowel bij jezelf (D3) als bij anderen (D4). Ook bij *FIJN: VRIENDEN!* is dit het geval, hoewel in deze interventie ook aandacht aan ‘Cognitieve Herstructurering’ (D6) geschonken wordt. ‘Cognitieve Herstructurering’ (D6) is ook het meest voorkomende element bij *WRITEjunior*. In *Piep zei de Muis* ligt de nadruk op ‘Herkennen van emoties bij jezelf (D3)’. *Tijd voor Toontje* is de enige interventie waar aan activiteiten geen codes binnen kernelement D zijn toegekend (zie ook Figuur 1).

Binnen ‘Vergroten van het Interventie-effect’ (E) hanteren de interventies verschillende strategieën. Bij *Stoere Schildpadden* en *Dappere Dino’s* bleken ‘Herhaling’ (E7) en ‘Generalisatie naar buiten de training’ (E4) de meest gebruikte elementen, waarbij in *Stoere Schildpadden* ook ‘Class Management’ (E1) frequent voorkomt. *FIJN: VRIENDEN!* en *WRITEjunior* leggen naast ‘Generalisatie naar buiten de training’ (E4) meer nadruk op ‘Conceptualiseren’ (E8). *WRITEjunior*, *Tijd voor Toontje* en *Piep zei de Muis* besteden veel aandacht aan ‘Class Management’ (E1).

Ook binnen het kernelement ‘**Sociale Steun**’ (F) varieert de invulling. In *Stoere Schildpadden* is een gelijke verdeling geobserveerd over de drie elementen binnen dit kernelement. Bij *Dappere Dino’s* en *FIJN: VRIENDEN!* komt ‘Normaliseren’ (F1) het vaakst voor, vaker dan ‘Empowerment’ (F2) en ‘Groepsklimaat’ (F3) samen. *Tijd voor Toontje* laat een evenwichtige verdeling zien tussen ‘Normaliseren’ (F1) en ‘Groepsklimaat’ (F3), terwijl *Piep zei de Muis* en *WRITEjunior* met name gericht zijn op ‘Groepsklimaat’ (F3) alleen.

Interviews met Ontwikkelaars en Uitvoerend Professionals

Activiteiten binnen de interventies waar ontwikkelaars en uitvoerende professionals de nadruk op legden in de interviews, betreffen in de eerste plaats activiteiten passend bij het kernelement ‘Sociale Steun’ (F), gevolgd door ‘Psychoeducatie’ (A) en ‘Vergroten van het Interventie-effect’ (E). Deze kernelementen kwamen vaak terug, maar de invulling verschilde per interventie.

In bijna elk interview, zowel met ontwikkelaars als met uitvoerende professionals, werd ‘Psychoeducatie’ (A) genoemd als (kern)element van de interventies. De professionals benoemden vaak dat er eerst ‘theorie’ uitgelegd moet worden, voordat de kinderen er mee aan de slag kunnen gaan. De interventies die werken met een handpop (*Stoere Schildpadden*, *Dappere Dino’s*, *Tijd voor Toontje* en *Piep zei de Muis*), leggen deze theoretische basis vaak met behulp van betreffende handpop. In sommige situaties is ‘Psychoeducatie’ (A) het einddoel, bijvoorbeeld wanneer de professionals inzicht willen bieden in relevante concepten.

“[Psychoeducatie] is een indirecte manier om in gesprek te komen over de thematiek”

Het kernelement ‘Psychofysieke elementen’ (B) kwam weinig naar voren in de interviews. Alleen in het interview met de ontwikkelaar van *FIJN: VRIENDEN!* werden activiteiten onder dit kernelement uitgelicht. Deze activiteiten vielen vrijwel altijd onder ‘Ontspanningsoefeningen’ (B1). In de andere interviews kwamen ‘Psychofysieke elementen’ (B) en de activiteiten die daar onder vallen weinig tot niet naar voren.

“De eerste point of call is die ademhaling. Puur omdat dat fysiologische proces zo bezig is op dat moment [...], om die hartslag naar beneden te krijgen.”

In slechts een klein aantal interviews werden activiteiten met betrekking tot ‘Uitvoeren van Vaardigheden’ (C) uitgelicht. De ontwikkelaar van *Stoere Schildpadden* en *Dappere Dino’s* legde nadruk op activiteiten die vielen onder ‘Problemen oplossen’ (C4). De uitvoerende professional van de *WRITEjunior* gaf aan dat de werkwijze van de interventie gebaseerd is op ‘Exposure’ (C5). In andere interventies speelt ‘Uitvoeren van Vaardigheden’ (C) een minder prominente rol volgens de geïnterviewde professionals.

“Er zit heel veel oefening in. Dat ze het ook echt ervaren.”

‘Emoties & Cognities’ (D) kwam als kernelement regelmatig terug in de interviews, met name bij de uitvoerende professionals. De uitvoerende professional van *FIJN: VRIENDEN!* benoemde met name activiteiten die vallen onder ‘(Self-)awareness’ (D1). De professional van *Piep zei de Muis* legde de nadruk in het interview op ‘Herkennen van emoties’, zowel bij jezelf (D3), als bij anderen (D4). De uitvoerende professional van *WRITEjunior* gaf aan dat de werkwijze van de interventie zijn basis heeft in ‘Cognitieve Herstructurering’ (D6). In de interviews over de andere interventies kwam het kernelement ‘Emoties en Cognities’ (D) in mindere mate naar voren.

“Het feit dat je emoties bespreekt met de kinderen. En dat je emoties bespreekbaar maakt. En dat je dat gedurende de hele training blijft doen.”

Tabel 3 Percentage toegekende codes aan de elementen per interventie.

Kernelementen	Elementen	Stoere Schildpadden	Dappere Dino's	FIJN: VRIENDEN!	Tijd voor Toontje	Piep zei de Muis	WRITEjunior
A) Psychoeducatie	A1 Kennisoverdracht	10%	13%	10%	16%	7%	9%
B) Psychofysieke elementen	B Totaal	0%	1%	10%	2%	8%	0%
	B1 Ontspanningsoefeningen	0%	0%	9%	2%	8%	0%
	B2 Houding	0%	0%	0%	0%	0%	0%
	B3 Vertrouwen in jezelf	0%	1%	0%	0%	2%	0%
	B4 Vertrouwen in anderen	0%	0%	0%	0%	0%	0%
C) Uitvoeren van Vaardigheden	C Totaal	12%	7%	8%	9%	4%	17%
	C1 Interpersoonlijke verbale en non-verbale communicatie	4%	1%	3%	0%	1%	4%
	C2 Samenwerken	1%	1%	0%	1%	1%	0%
	C3 Prosociaal gedrag	1%	1%	2%	0%	1%	0%
	C4 Problemen oplossen	5%	4%	1%	0%	0%	0%
	C5 Exposure	0%	0%	3%	0%	0%	9%
	C6 Grenzen aangeven	0%	0%	0%	7%	1%	4%
D) Emoties en Cognities	D Totaal	11%	10%	6%	0%	6%	4%
	D1 Self-awareness	0%	0%	0%	0%	1%	0%
	D2 Normen en Waarden	0%	0%	0%	0%	0%	0%
	D3 Herkennen van emoties bij jezelf	4%	3%	3%	0%	4%	0%
	D4 Herkennen van emoties bij anderen	4%	5%	2%	0%	1%	0%
	D5 Impulsregulatie	0%	0%	0%	0%	0%	0%
	D6 Cognitieve herstructurering	2%	2%	2%	0%	0%	4%
	D7 Mindfulness	0%	0%	0%	0%	0%	0%
	D8 Groepsdruk	0%	0%	0%	0%	0%	0%
E) Vergroting van het Interventie-effect	E Totaal	57%	45%	59%	59%	56%	48%
	E1 Class Management	11%	6%	8%	25%	27%	22%
	E2 Belonen	3%	3%	2%	7%	5%	0%
	E3 Contracting	0%	0%	0%	0%	0%	0%
	E4 Generalisatie (naar buiten de training)	12%	13%	17%	11%	1%	9%
	E5 Coaching	0%	0%	0%	0%	0%	0%
	E6 (Self-)monitoring	0%	0%	0%	0%	0%	0%

F) Sociale Steun	E7	Herhalen	23%	20%	6%	0%	8%	0%
	E8	Conceptualiseren	9%	3%	26%	16%	15%	17%
	F	Totaal	10%	24%	6%	13%	17%	22%
	F1	Normaliseren	4%	14%	4%	6%	5%	4%
	F2	Empowerment	2%	4%	1%	0%	1%	4%
	F3	Groepsklimaat	4%	6%	1%	7%	12%	13%

Noot. Totalen per kernelement kunnen afwijken van de som van de percentages van de elementen door het afronden van de percentages.

‘Vergroten van het Interventie-effect’ (E) is, net als ‘Psychoeducatie’ (A), een kernelement dat in elk interview sterk naar voren kwam. De ontwikkelaars van *Stoere Schildpadden*, *Dappere Dino’s*, *FIJN: VRIENDEN!* en *Tijd voor Toontje* onderstreepten het belang van activiteiten die te maken hebben met ‘Conceptualiseren’ (E8). De ontwikkelaars van *Piep zei de Muis* en *WRITEjunior*, daarentegen, richtten zich vooral op activiteiten met betrekking tot ‘Class Management’ (E1) – het belang van activeren en afsluiten werd in de interviews sterk benadrukt. Dit geldt ook voor de uitvoerende professionals van *Tijd voor Toontje* en *WRITEjunior*. De uitvoerende professionals van *Stoere Schildpadden* en *Dappere Dino’s* legden ook de nadruk op activiteiten die vallen onder ‘Class Management’ (E1) maar richtten zich daarnaast ook nog op ‘Herhalen’ (E7), ‘Conceptualiseren’ (E8), en in het geval van de *Dappere Dino’s*, op ‘Belonen’ (E2).

“Ik denk ook dat het werken met metaforen dat echt een belangrijk element is. [...] Als het persoonlijk te confronterend is, dan kan je het niet aan, maar doordat je het buiten jezelf legt; het gaat over een schildpadje of over een plaatje, dan kan je er wel naar kijken”

‘Sociale Steun’ (F) is een kernelement dat sterk naar voren kwam in vrijwel elk interview. De ontwikkelaars van *Stoere Schildpadden*, *Dappere Dino’s* en *WRITEjunior* legden nadruk op activiteiten met betrekking tot ‘Normaliseren’ (F1). De ontwikkelaars van *Tijd voor Toontje* en *Piep zei de Muis*, deden dit ook, maar benadrukten ook activiteiten die onder ‘Groepsklimaat’ (F3) geschaard kunnen worden. Ook de uitvoerende professionals hebben het vooral over normaliserende activiteiten en bezigheden gericht op het groepsklimaat: De uitvoerende professionals van *Stoere Schildpadden*, *Tijd voor Toontje* en *WRITEjunior* benadrukten activiteiten die vallen onder ‘Groepsklimaat’ (F3), terwijl de uitvoerende professional van *Dappere Dino’s* activiteiten met betrekking tot ‘Normaliseren’ (F1) benadrukte. De uitvoerende professional van de *FIJN: VRIENDEN!* legde de nadruk zowel op activiteiten die onder ‘Normaliseren’ (F1) als op activiteiten die onder ‘Groepsklimaat’ (F3) vallen. ‘Empowerment’ (F2) kwam in de interviews weinig naar voren.

“Het lotgenotencontact staat echt op één. Dat de kinderen weten dat zij niet de enige zijn. Dat vind ik echt wel het meest werkzame. Eigenlijk zou je ieder kind dat gunnen.”

4 Discussie

In dit onderzoek zijn de kernelementen onderzocht van zes interventies voor kinderen tussen vier en acht jaar met ingrijpende ervaringen of ongunstige opgroeiomstandigheden. De onderzochte interventies zijn kindgericht (werken actief met het kind zelf, niet (uitsluitend) via de ouder(s)) en zijn erkend door de onafhankelijke erkenningscommissie van de Databank Effectieve Jeugdinterventies. De analyse van methodische beschrijvingen uit handleidingen, en interviews met ontwikkelaars en uitvoerende professionals biedt inzicht in de potentieel effectieve kernelementen van interventies voor deze doel- en leeftijdsgroep. Drie kernelementen bleken consistent aandacht te krijgen: ‘Psychoeducatie’ (A), ‘Sociale Steun’ (F), en ‘Vergroten van het Interventie-effect’ (E). Opvallend was dat in de handleidingen psychoeducatie en het vergroten van het interventie-effect het meest prominent naar voren kwamen, terwijl uitvoerende professionals meer nadruk legden op sociale steun. Deze discrepantie legt een mogelijk verschil bloot tussen een theoretische interventie-opzet en de praktische toepassing. Daarnaast bleek uit de resultaten dat er binnen de kernelementen variatie is in welke elementen per interventie de meeste nadruk krijgen; zowel in de handleidingen als door de ontwikkelaars en uitvoerende professionals. Deze variatie kan worden verklaard doordat ontwikkelaars de interventies afstemmen op de specifieke behoeften van diverse doelgroepen en onderliggende theoretische uitgangspunten.

Van de drie kernelementen die in dit onderzoek consistent naar voren kwamen, bleek psychoeducatie in vrijwel alle interventies een basisstap als opstap naar andere (kern)elementen zoals het uitvoeren of oefenen van vaardigheden. Hulpmiddelen zoals handpoppen helpen de theoretische duiding over te brengen. Daarnaast werd in elke interventie het belang van sociale steun benadrukt. Dit kwam met name in de interviews met ontwikkelaars en uitvoerende professionals naar voren. Zij beschouwden het bouwen van een veilig (leer)klimaat met expliciet lotgenotencontact als essentieel. Dit sluit aan bij eerder onderzoek dat wijst op de kracht van peer support bij het verminderen van gevoelens van isolatie en het vergroten van veerkracht (bv. Haddow et al., 2020). Als we kijken naar het vergroten van het interventie-effect waren handleidingen, ontwikkelaars en uitvoerende professionals eenduidig over het belang van herhaling en het spelenderwijs concretiseren van abstracte concepten. Deze strategieën lijken cruciaal voor het opnemen van informatie en daarmee het bereiken van interventie-effecten in de onderzochte leeftijdsgroep, die

gekenmerkt wordt door een korte spanningsboog en beperkte cognitieve capaciteit om complexe informatie snel te verwerken (Anderson et al., 2001).

Consistent is de aandacht in de handleidingen van de interventies voor het leren van vaardigheden, terwijl dit kernelement in de interviews minder aandacht kreeg. Hoewel alle interventies activiteiten bevatten die vallen onder dit kernelement, zijn er wel duidelijke verschillen in focus. Variërend van het leren oplossen van problemen in *Stoere Schildpadden* en *Dappere Dino's*; *exposure* als component om angstsymptomen te verminderen in *FIJN: VRIENDEN!* en *WRITEjunior*; het aangeven van grenzen in *Tijd voor Toontje* (passend bij de specifieke setting – *Tijd voor Toontje* wordt vooral in de vrouwenopvang uitgevoerd); tot een integrale benadering in *Piep zei de Muis* waarbij meerdere activiteiten gericht op vaardigheden aan bod komen. Deze verschillen lijken te duiden op een behoefte en mogelijk noodzaak om interventies specifiek af te stemmen op de contexten en behoeften van doelgroepen.

Hoewel in de handleidingen relatief weinig activiteiten expliciet beschreven worden passend onder kernelement emoties en cognities, werden in de interviews wel vaak activiteiten in deze categorie genoemd. Emoties en cognities lijken in de praktijk veelal onderliggend aan de activiteiten die op papier binnen andere kernelementen vallen, zoals sociale steun en psychoeducatie. Dat wil zeggen dat psychoeducatieve activiteiten in de praktijk bijvoorbeeld gericht worden op het versterken van emotionele bewustwording of cognitieve processen. ACEs kunnen langdurige impact hebben op de emotionele en cognitieve ontwikkeling van een kind. Inzicht in welke activiteiten bijdragen aan het herkennen, reguleren en versterken van emoties en cognities, biedt ontwikkelaars en uitvoerende professionals mogelijk handvatten om interventies beter af te stemmen op de specifieke behoeften van kinderen die risico lopen op negatieve gevolgen door ACEs. Door kennis hierover te vertalen naar praktische handvatten voor uitvoerende professionals in de handleidingen kan de aandacht voor en toepasbaarheid van emoties en cognities als kernelement mogelijk worden vergroot. Toekomstig onderzoek kan inzicht geven in mogelijkheden en baten van een explicieter integreren van activiteiten gericht op emoties en cognities in handleidingen van interventies.

Psychofysieke elementen kwamen in dit onderzoek zelden naar voren, behalve in *FIJN: VRIENDEN!*, waar ontspanningsoefeningen een prominente rol spelen. Dit kan voortkomen uit de tijdgeest; concepten als mindfulness, ontspanning en psychomotorische oefeningen, evenals evidentie voor de werkzaamheid hiervan zijn met name in de recente periode meer gegroeid in vakgebieden zoals ontwikkelingspsychologie (bv. Dunning et al., 2019). Mogelijk kan verdere integratie van ontspanningsoefeningen, mindfulness-methoden en bewegen op

een speelse en laagdrempelige wijze bijdragen aan het op een fysieke manier kunnen leren omgaan met emoties, cognities en fysiologische reacties en daarmee versterking van ondersteuningsmethoden voor deze jonge doelgroep in de toekomst.

Dit onderzoek kent een aantal sterke punten en beperkingen. Om te beginnen biedt deze studie een eerste overzicht van kernelementen van kindgerichte interventies voor jonge kinderen met ongunstige opgroeiomstandigheden. Interventies gericht op ondersteuning bij opgroeien in de context van ACEs zijn dikwijls gericht op ouders, bijvoorbeeld via psychoeducatie of opvoedondersteuning, en werken in mindere mate met het kind zelf, vooral als het jongere kinderen betreft. Kernelementen van dit type interventies zijn eerder onderzocht door het Consortium Integratie Kennisbevordering Effectiviteit Opvoedonzekerheid-interventies (CIKEO; Crone & Jonkman, 2021). Interventies die wel direct op kinderen gericht zijn betreffen vooral interventies voor kinderen vanaf acht jaar en adolescenten. Het doel van deze interventies is veelal om de weerbaarheid van kinderen te vergroten, vaak maar niet altijd, in de schoolsetting. De kernelementen van deze kindgerichte interventies - specifiek gericht op het versterken van sociale vaardigheden - zijn onderzocht door het consortium Sociale Vaardigheden (SoVa; de Mooij et al., 2020). Kernelementen van kindgerichte (preventieve) interventies gericht op het kansrijk opgroeien van kinderen jonger dan acht jaar in kwetsbare omstandigheden, waren tot op heden niet onderzocht.

Het is een kracht van deze studie dat de elementen van ondersteuningsaanbod vervolgens vanuit verschillende perspectieven verkend werden: in theorie via de handleidingen, zoals bedoeld volgens ontwikkelaars, en zoals uitgevoerd volgens professionals. Daarbij werd wel voortgebouwd op eerder onderzoek naar kernelementen van jeugdinterventies. Waar de oorspronkelijke SoVa-taxonomie van de Mooij et al. (2020) zich richtte op interventies voor oudere kinderen en specifiek op sociale vaardigheden, sluit de aangepaste versie van de taxonomie beter aan bij een bredere reeks interventies gericht op veerkracht en emotionele ondersteuning van jonge kinderen. Gemaakte aanpassingen waren essentieel voor de jongere doelgroep en de focus van dit onderzoek, omdat jongere kinderen meer herhaling, visualisatie en fysieke ondersteuning nodig hebben om concepten te begrijpen. De gemaakte aanpassingen benadrukken het belang van afgestemde onderzoeksmethoden aangaande kernelementen wat betreft de ontwikkelingsfase en behoeften van de doelgroep.

Vertrekpunt in dit onderzoek waren erkende interventies, die elk voor opname in de databank Effectieve Jeugdinterventie beoordeeld zijn door een onafhankelijke wetenschappelijke commissie. Daarmee is de veronderstelling dat de kernelementen van deze interventies te

relateren zijn aan de effectiviteit van de interventies tot op zekere hoogte plausibel. Desalniettemin biedt het huidige onderzoek, gericht op de frequentie van aanwezigheid van (kern)elementen geen bewijs voor causaliteit. Een verdere weging per kernelement ontbreekt. Hoewel de resultaten consistent wijzen op de relevantie van psychoeducatie, sociale steun en het vergroten van het interventie-effect, is verder onderzoek nodig om causale verbanden en de (mate van) effectiviteit van deze kernelementen in kindgerichte interventies voor jonge kinderen met ingrijpende ervaringen of ongunstige opgroeiomstandigheden te onderzoeken.

Toekomstig onderzoek zou verder versterkt kunnen worden door dubbelcodering van elementen. In dit onderzoek heeft één onderzoeker de handleidingen en interviews gescoord op basis van de aangepaste taxonomie. Voorafgaand aan coderingen vond zorgvuldige afstemming plaats over interpretatie van de verschillende (kern)elementen. Echter, mogelijke bias is niet uit te sluiten. Daarbij is per interventie slechts één uitvoerende professional geïnterviewd. Alhoewel resultaten vanuit de verschillende perspectieven behoorlijk consistent waren, is het denkbaar dat er verschillen zijn tussen toepassingslocaties. Bovendien zouden observaties in de uitvoeringspraktijk het meest nauwkeurige beeld geboden hebben van uitvoering van interventie-elementen in de praktijk.

Toch werpt dit onderzoek op unieke wijze licht op de kernelementen van interventies voor jonge kinderen en op het belang van specifiek op deze doelgroep afgestemde ondersteuning. Het biedt een belangrijke basis voor het ontwerpen en verbeteren van interventies die gericht zijn op jonge kinderen met ingrijpende ervaringen en ongunstige opgroeiomstandigheden. De bevindingen benadrukken het belang van zowel theoretische als praktijkgerichte perspectieven bij het optimaliseren van interventies voor deze kwetsbare jonge doelgroep. Concluderend suggereert het huidige onderzoek dat activiteiten gericht op psychoeducatie, sociale steun en het vergroten van het interventie-effect relevante kernelementen zijn in effectief aanbod voor jonge kinderen met ingrijpende ervaringen of ongunstige opgroeiomstandigheden. Bij het ontwerpen en doorontwikkelen van interventies zou rekening gehouden moeten worden met deze inzichten zodat de ontwikkelkansen van deze doelgroep optimaal worden beïnvloed.

Referenties

- Alink, L., Prevo, M., van Berkel, S., Linting, M., Klein Velderman, M., & Pannebakker, F. (2018). NPM-2017: Nationale prevalentiestudie mishandeling van kinderen en jeugdigen. Leiden: Universiteit Leiden/TNO.
- Anderson, V. A., Anderson, P., Northam, E., Jacobs, R., & Catroppa, C. (2001). Development of Executive Functions Through Late Childhood and Adolescence in an Australian Sample. *Developmental Neuropsychology*, 20(1), 385-406. https://doi.org/10.1207/s15326942dn2001_5
- ATLAS.ti Scientific Software Development GmbH. (2024). ATLAS.ti Windows (version 24.2.0) [Qualitative data analysis software]. <https://atlasti.com>
- Augeo Foundation (2025). *Ouder in de gevangenis [Infographic]*. Driebergen-Rijsenburg/Augeo Foundation / Expertisecentrum KIND. Via: <https://www.augeo.nl/nl-actueel/nieuwe-infographic-ouder-in-de-gevangenis-/media/Files/Bibliotheek/Infographic-Ingrijpende-jeugdervaringen-Ouder-in-detentie.ashx>
- Baldrige, S. (2011). Family Stability and Childhood Behavioral Outcomes: A Critical Review of the Literature. *Journal of Family Strengths*, 11(1). <https://doi.org/10.58464/2168-670x.1004>
- Bethell, C., Jones, J., Gombojav, N., Linkenbach, J., & Sege, R. (2019). Positive Childhood Experiences and adult mental and relational health in a statewide sample: Associations across adverse childhood experiences levels. *JAMA Pediatrics*, 173, 1110. <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2019.3007>
- Blijf Groep (2023). Databank effectieve jeugdinterventies: beschrijving 'Tijd voor Toontje'. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Gedownload van www.nji.nl/jeugdinterventies
- Crone, M., & Jonkman, H. (2021). Programma's, praktijk en professionals: Werkzame elementen in preventieve opvoedinterventies. Consortium Integratie Kennisbevordering Effectiviteit Opvoedonzekerheid – interventies. <https://www.cikeo.nl/publicaties/>
- Dunning, D.L., Griffiths, K., Kuyken, W., Crane, C., Foulkes, L., Parker, J., et al. (2019). Research review: The effects of mindfulness-based interventions on cognition and mental health in children and adolescents: A meta-analysis of randomized controlled trials. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 60, 244-258. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12980>

Databank Effectieve jeugdinterventies | Nederlands Jeugdinstituut. (n.d.).

<https://www.nji.nl/interventies>

De Lange, M., Albrecht, G., de Veld, D., Bastiaanssen, I., & Orobio de Castro, B. (2025).

Keuzehulp jeugd en gezin: Samen met ouders en kinderen beslissen over passende hulp: Deel III. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Via:

<https://www.nji.nl/uploads/2024-07/Keuzehulp-jeugd-en-gezin-deel-III.pdf>

Devore, E.R., Ginsburg, K.R. (2005). The protective effects of good parenting on adolescents. *Current Opinion in Pediatrics*, 17, 460-465.

<https://doi.org/10.1097/01.mop.0000170514.27649.c9>

Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D.F., Spitz, A. M., Edwards, V., Koss, M. P., & Marks, J. S. (1998). Relationship of Childhood Abuse and Household Dysfunction to Many of the Leading Causes of Death in Adults. *American Journal of Preventive Medicine*, 14(4), 245-258.

[https://doi.org/10.1016/s0749-3797\(98\)00017-8](https://doi.org/10.1016/s0749-3797(98)00017-8)

Haddow, S., Taylor, E. P., & Schwannauer, M. (2020). Positive peer relationships, coping and resilience in young people in alternative care: A systematic review. *Children And Youth Services Review*, 122, 105861.

<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105861>

Heim, C., Shugart, M., Craighead, W. E. & Nemeroff, C. B. (2010). Neurobiological and psychiatric consequences of child abuse and neglect. *Developmental Psychobiology*, 52, 671-690. <https://doi.org/10.1002/dev.20494>

Kaufman, J., & Charney, D. (2001). Effects of early stress on brain structure and function: Implications for understanding the relationship between child maltreatment and depression. *Development and Psychopathology*, 13, 451-471.

<https://doi.org/10.1017/s0954579401003030>

Kaixxx. (n.d.). GitHub - kaixxx/noScribe: Cutting edge AI technology for automated audio transcription. A nice GUI for OpenAI's Whisper and pyannote (speaker identification). GitHub. <https://github.com/kaixxx/noScribe>

Klein Velderman, M., & Pannebakker, F. D. (2019). Databank effectieve jeugdinterventies: beschrijving Dappere Dino's'. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Gedownload van www.nji.nl/jeugdinterventies

Klein Velderman, M., & Pannebakker, F. D. (2020). Databank effectieve jeugdinterventies: beschrijving 'Stoere Schildpadden'. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Gedownload van www.nji.nl/jeugdinterventies

Kraag, G., Zeegers, M.P., Kok, G., Hosman, Cl., & Abu-Saad, H.H. (2006). School programs targeting stress management in children and adolescents: A meta-analysis.

Journal of School Psychology, 44, 449-472.

Kramer (2022). Databank effectieve jeugdinterventies: beschrijving 'Piep zei de muis'.

Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Gedownload van www.nji.nl/jeugdinterventies

Kuiper, R. M., Dusseldorp, E., Vogels, A. G. C., & Augeo Foundation. (2010). A first hypothetical estimate of the Dutch burden of disease in relation to negative experiences during childhood. In TNO Report (Report KvL/GB 2010.073; pp. 2-18).

<https://publications.tno.nl/publication/102711/GoN2dt/kuiper-2010-first.pdf>

Lemmers, O., Cook, J., Detiger, M., & Van der Houwen, K. (2019). Scheidingen – en de kinderen dan? 2015- 2017. The Hague: CBS. <https://www.cbs.nl/nl-nl-/maatwerk/2019/24/beeindigde-relaties-en-minderjarige-kinderen-2015-2017>

de Mooij, B., Fekkes, M., Scholte, R. H. J., & Overbeek, G. (2020). Effective Components of Social Skills Training Programs for Children and Adolescents in Nonclinical Samples: A Multilevel Meta-analysis. In *Clinical Child and Family Psychology Review* (Vol. 23, Issue 2, pp. 250-264). Springer.

<https://doi.org/10.1007/s10567-019-00308-x>

Nederlands Jeugdinstituut | Nationaal kenniscentrum over opgroeien. (n.d.).

<https://www.nji.nl/>

van der Oord, L. (2022). Databank effectieve jeugdinterventies: beschrijving 'WRITEjunior'.

Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Gedownload van www.nji.nl/jeugdinterventies

Spanjaard, H.J.M., Veerman, J.W., & Van Yperen, T.A. (2015). De kern van effectieve jeugdhulp: Van erkende interventies naar werkzame elementen. *Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk*, 54, 441-455.

Sprung, M., Münch, H.M., Harris, P.L., Ebesutani, C., & Hofmann, S.G. (2015). Children emotion understanding: A meta-analysis of trianing studies. *Developmental Review*, 37, 41-65.

Taal, B., Wierenga, M., Stapersma, L., Legerstee, J., Kösters, M., & Utens, E. (2018).

Databank effectieve jeugdinterventies: beschrijving 'VRIENDEN'. Utrecht:

Nederlands Jeugdinstituut. Gedownload van www.nji.nl/jeugdinterventies

Vink, R. M., Van Dommelen, P., Van Der Pal, S. M., Eekhout, I., Pannebakker, F. D., Velderman, M. K., Haagmans, M., Mulder, T., & Dekker, M. (2019). Self-reported adverse childhood experiences and quality of life among children in the two last grades of Dutch elementary education. *Child Abuse & Neglect*, 95, 104051.

<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.104051>

